

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ КОНФОРМНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

Д.С. Бондар

Херсонський державний університет, dey.bondar@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент

Н.І. Тавровецька

Постановка проблеми. Інтерес до конформності виник внаслідок тих соціальних проблем, з якими зіткнулося суспільство в другій чверті ХХ століття. Події в тоталітарних країнах, включаючи прояви екстремізму і антигуманної поведінки, з одного боку, і систематичного примусу наслідувати догми («промивання мізків») з іншою, послужили поштовхом до необхідності в проведенні відмінностей між особистими і надв'язуваними групою переконаннями. Частково це мотивувалося надією, що особисті переконання людей є благом, і побоюваннями, що погляди людей можуть виявитися пригніченими безжальною силою суспільства. Одним з завдань вітчизняної психології є знаходження шляхів розвитку особистості, здатної самостійно вирішувати проблеми, які виникають на життєвому шляху [3, с. 13]. Бо тільки вільний суб'єкт володіє можливостями як особистісного так і соціального розвитку. Часом конформність сильно позначається в поведінці індивіда і в деяких випадках може змусити діяти в суперечності з його установками, етикою і мораллю. Та з іншого боку, необхідною умовою існування суспільства в цілому і складових його соціальних груп є взаємопогодження інтересів особистості і групи [3, с. 11]. А одним з найважливіших механізмів такого взаємопогодження є процеси соціального впливу групи на поведінку і установки індивіда. Тому явище конформності і чинників що на неї впливають, є актуальним і зараз, та викликає великий інтерес у дослідників людської поведінки і бажання вивчити цей феномен.

Отже, **мета статті** – дослідити особистісні чинники конформної поведінки зрілої особистості.

Виклад основного матеріалу. Конформізм є проявом активності особистості, яке відрізняється реалізацією чітко пристосованої реакції на груповий тиск (точніше на тиск більшості членів групи) з метою уникнути негативних санкцій – осуду чи покарання за демонстрацію незгоди з загальноприйнятою думкою і бажанням не виглядати не таким, як усі.

Проблема конформності цікавить як зарубіжних, так і вітчизняних психологів.

Одні автори розглядають конформність як феномен великих соціальних груп, у інших концепціях – конформність отримує статус цінності, що забезпечує соціальну стабільність. В роботах багатьох дослідників вона визначається як суб'єктивна здатність до пристосування, розглядаються її соціальні та індивідуальні механізми формування [4, с. 58]. Поряд з тим, що приділяється велика увага руйнуванню особистості пристосовництвом, підпорядкуванням, конформність визнається унікальною людською якістю, конформізм - універсальний елемент суспільного життя.

Сучасна людина, об'єктивно поставлена в ситуацію вічного вибору, змушена перестати бути одновимірною, зовні-орієнтованою особистістю. Для неї особливого значення набувають лінії саморегуляції і самодетермінації [2, с. 46]. Її прагнення до безпеки і задоволенню в ситуації постійного руху планують лише два шляхи: саморуйнування (самознищення) або самовдосконалення.

Останнім десятиріччям була здійснена низка досліджень, присвячених аналізу соціального конформізму як форми суспільної позиції суб'єкта, який розглядається як індивідуальний та груповий, або як індивідуальний, груповий та соціальний [5, с. 40 – 41]. Розвиток конформізму нерозривно пов'язаний з вивченням ціннісних орієнтацій. Їхньому аналізу присвячені праці багатьох вітчизняних учених (В. Василенко, В. Вілюнас, В. Козлов). Серед українських дослідників, які здійснювали критичний аналіз цієї проблеми, можна насамперед назвати П. Давидова, В. Калошина та А. Фурмана, які вивчали конформну поведінку і запропонували модель конформних властивостей особистості.

У центрі уваги проведеного нами емпіричного дослідження знаходяться соціально-психологічні чинники конформної поведінки зрілої особистості. У дослідженні брали участь 50 осіб зрілого віку 25-40 років, що були випадковим чином відібрані серед населення міста Херсон, з них: 26 жінок (середній вік групи — 28,5 років); 24 чоловіків (середній вік групи—31,6 років). З метою психодіагностики конформної поведінки у досліджуваних, нами було використано особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (тільки «шкала конформності/домінантності»).

У результаті обробки та інтерпретації зібраних даних нами було отримано наступні результати серед досліджуваних.

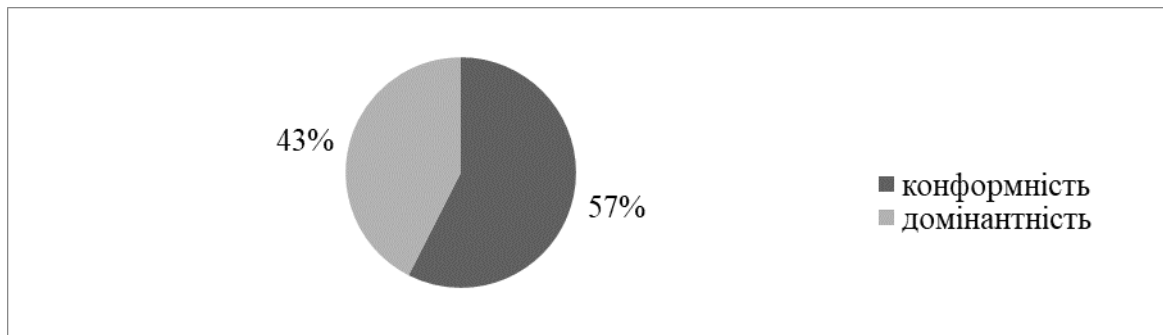

Рис. 1. Розподіл результатів за шкалою конформність / домінантність

Серед досліджуваних переважають особи з конформною поведінкою – 57 %. Такі особи частіше поступаються іншим, вони скромні, покірні, м'які. Часто залежні, визнають свою провину. Прагнуть до нав'язливого дотримання коректності, правил. Ця пасивність є частиною багатьох невротичних синдромів. У 43 % досліджуваних було виявлено домінантність. Вони незалежні, агресивні, вперті. Стверджують себе, своє «Я», самовпевнені, незалежно мислять. Схильні до аскетизму, керуються власними правилами.

З метою дослідження чинників конформної поведінки людини, серед досліджуваних, яким притаманна конформна поведінка, ми використали опитувальники «Рівень суб'єктивного контролю», в основі якого розрізнення двох локусів контролю – екстернального та інтернального.

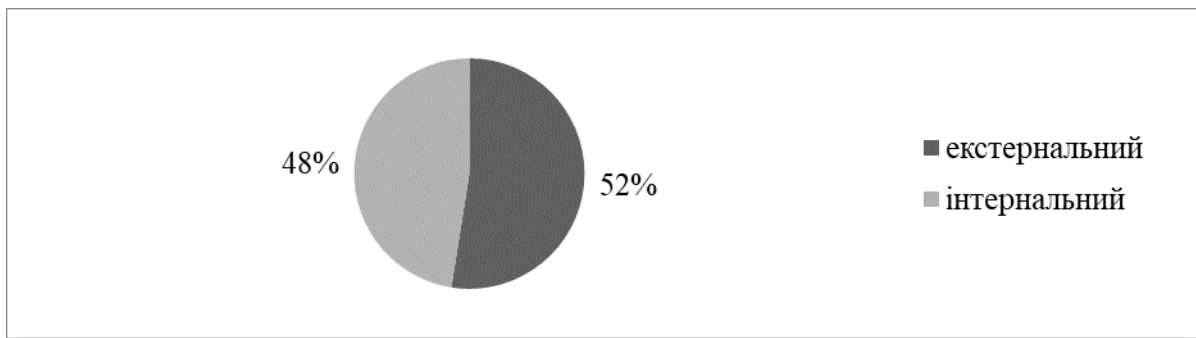

Рис. 2. Розподіл результатів за методикою «Рівень суб'єктивного контролю»

На рис.2 бачимо, що у більшості досліджуваних екстернальний локус контролю – 52 %. Таким особам більш властива конформна, поступлива поведінка. Вони переконані, що їх невдачі є результатом невезіння, випадковостей, негативного впливу інших людей. Схвалення і підтримка таким людям дуже необхідні, інакше вони працюють гірше [1, с. 152–154]. 48% досліджуваних мають інтернальний локус контролю, що вказує на те, що на відміну від екстерналів, менш схильні підпорядковуватися тиску інших, чинять опір, коли відчувають, що ними маніпулюють, вони сильніше реагують, ніж екстернали, на втрату особистої свободи.

Індивідуально типологічний опитувальник Л.М. Собчик (тільки «шкала тривожності»). У результаті оброблення зібраних даних, маємо такі результати.

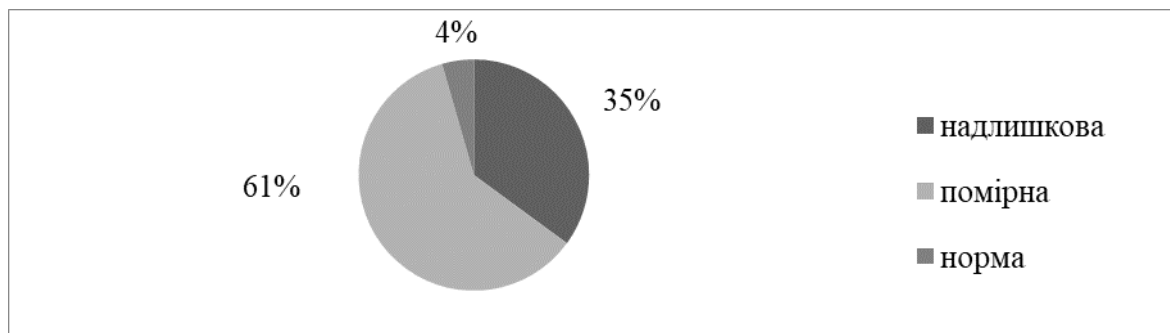

Рис. 3. Розподіл результатів за шкалою «тривожність»

Переважає помірна тривожність серед досліджуваних – 61 %. Вона проявляється як акцентуація (підвищена недовірливість, боязливість). 35% досліджуваних отримали високі показники, що вказує на надмірну тривожність. Вони мають схильність до нав'язливих страхів і панічних реакцій, стан

емоційної напруженості, ускладнена адаптація. Та лише у 4% досліджуваних тривожність у нормі (гармонійна особистість), яка виявляється в обережності у прийнятті рішень та відповідальності по відношенню до оточуючих. Стиль міжособистісної поведінки по конформному типу базується на типологічних властивостях тривожності і сенситивності і при підвищених показниках проявляється надмірною орієнтованістю на загальноприйняті норми поведінки.

Також для дослідження чинників конформної поведінки, використали тест-опитувальник «Визначення рівня самооцінки» С. Ковальова.

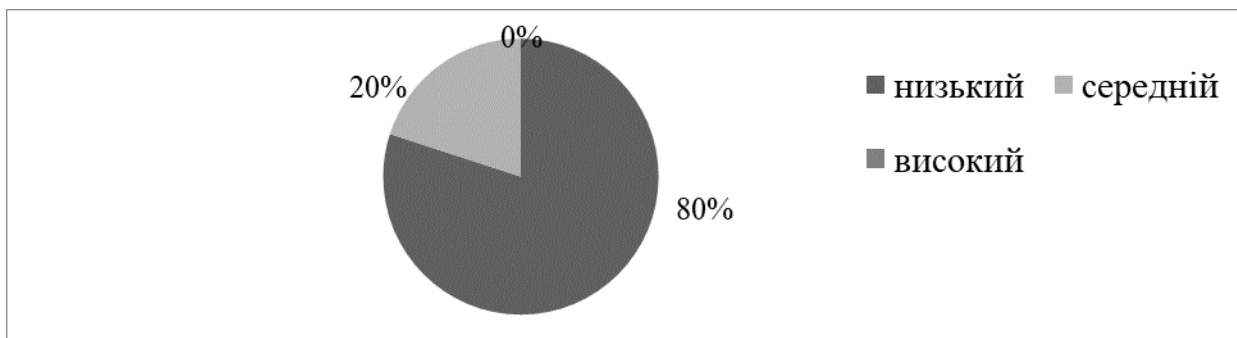

Рис. 4. Розподіл результатів рівня самооцінки

У більшості частини вибірки з конформною поведінкою, а саме у 80 % - низький рівень самооцінки. Це вказує на те, що нерідко досліджувані болісно сприймають критичні зауваження на свою адресу, частіше намагаються підлаштуватися під думку інших людей, більшою мірою страждають від «комплексу неповноцінності». 20% досліджуваних з середнім рівнем самооцінки. Ймовірно що час від часу досліджувані відчувають незрозумілу незручність у взаєминах з іншими людьми, нерідко недооцінюють себе, свої здібності без достатніх на те підстав.

Висновок. Проаналізувавши уявлення про конформність у психології та отримані результати емпіричного дослідження можемо зробити такі висновки, що конформну поведінку зрілої особистості обумовлює низька самооцінка, екстернальний локус контролю та підвищена тривожність. Ці чинники взаємопов'язані, тобто якщо людина невпевнена у собі, замкнута, реагує дуже напружено, з вираженим станом тривожності, на ситуації у своєму житті,

схильна, у всьому що з нею трапляється, шукати причини у зовнішніх чинниках, то вона буде проявляти конформну поведінку, а саме: швидка зміна думки і життєвих позицій з огляду на природню сугестивність, поступливість, бажання бути як всі, відсутність прагнення до унікальності і можливого саморозвитку, бажання бути завжди гарним для оточення, піддаватися тиску навколишніх, маніпулюванню, не мати своєї думки та бути «зручною» для оточуючих її людей.

Література:

1. Борисюк О.М. Емоційно-вольові особливості конформних осіб. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. Львів 2011. Вип. 1 С. 46-51.
2. Гарькавець С.О. *Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі*: монографія Луганськ : Ноулідж, 2010. С. 10-14.
3. Дороніна М. С., Жданова І. В., Полокова Г. А., Тютлікова В. В. *Соціальна психологія*. Харків: ХНЕУ, 2009 С. 164
4. Меліхова І.О., Майданюк О.О. Формування конформності в педагогічній взаємодії. *Наука і освіта*. 2014. № 3 С. 58.
5. Обозов Н. Н Психологія міжособистісних відношень. Київ: Либідь, 1990 С. 40-48.
6. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О.М. Степанов. Київ.: Академвидав, 2006. С. 424.